

Zveřejňování závěrečných prací v IS MU

Jitka Brandejsová, FI MU

Poslední novelou vysokoškolského zákona, zákonem č. 552/2005 Sb., který nabyl účinnosti 1.1.2006, se mění přístup ke zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací. Od toho okamžiku se uplatňuje paragraf 47b, který říká, že: *Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.*

1 Archiv závěrečných prací MU

1. září 2006 zpřístupnila Masarykova univerzita na Internetu - jako první vysoká škola v České republice - v úplném rozsahu všechny bakalářské, diplomové, rigorózní a disertační práce. Povinnost zveřejnění prací podle zákona se týká pouze závěrečných prací odevzdaných po účinnosti novely zákona, tj. od začátku roku 2006. Masarykova univerzita však zveřejnila také práce odevzdané a obhájené v dřívějších letech, pokud dali autoři se zveřejněním souhlas.

Závěrečná bakalářská, diplomová, disertační nebo rigorózní práce se na Masarykově univerzitě odevzdává elektronicky již několik let v souladu se studijním a zkušebním řádem vkládáním do Informačního systému MU (IS MU). Odevzdává se také v tištěné podobě, která se nakonec archivuje v knihovně. S novelou vysokoškolského zákona přestává být aktuální nutnost odevzdávat práce v tištěné verzi, a tak jakmile se elektronická archivace „zaběhne“, může děkan fakulty tuto povinnost zrušit, pokud se tak rozhodne. Tím se efektivita archivace závěrečných prací zvýší mnohem více, neboť úspora času spojená s archivační a skartační administrativou je, stejně jako úspora místa, zřejmá. Uživatelé mají k elektronickým verzím absolventských prací přístup jak prostřednictvím IS MU tak i prostřednictvím univerzitního knihovního systému

Aleph. Ten přebírá bibliografické záznamy o pracích z ISu automaticky a po jejich případném doplnění knihovníky je zveřejňuje v knihovním katalogu i s funkčními odkazy na plné texty v archivu IS MU.

Archiv obsahuje všechny práce předložené k obhajobě v roce 2006 (zveřejňují se i práce neúspěšně obhájené) a práce z předchozích let, pokud byly k dispozici v elektronické podobě a autor povolil jejich zveřejnění uživatelům v IS MU. Do archivu byli při této příležitosti zařazeni i absolventi Masarykovy univerzity z dob, kdy nebylo běžné pořizovat závěrečné práce v elektronické podobě, proto jsou tyto práce zachyceny pouze formou bibliografických záznamů (pro zajímavost: prvních sedm absolventů MU gradovalo v roce 1922). V září 2006 archiv čítal přibližně již třicet tisíc bibliografických záznamů vysokoškolských kvalifikačních prací, z toho přes devět tisíc prací bylo dostupných i s plnými texty. Přehled počtu plnotextových prací podle fakult uvádí tabulka 1.

2 Nové služby archivu

Přípravy na zveřejnění prací v Informačním systému MU byly uskutečněny již v první polovině roku 2006; byly provedeny nejen nutné změny pro postup vkládání prací, ale také implementovány zcela nové funkcionality. Hlavní z nich nyní stručně popíšeme.

2.1 Vkládání závěrečné práce do archivu

Student vkládá svou závěrečnou práci včetně příloh do archivu ještě před obhajobou práce. Podmínkou pro vložení je zadání klíčových slov a anotace; aplikace automaticky kontroluje naplnění archivu a sděluje studentovi, zda je práce dostatečně vložena. K tomu jsou stanovena minimální kritéria jako vyplnění anotace anglicky textem o délce alespoň 100 znaků, vyplnění klíčových slov textem o délce alespoň 30 znaků. Drobností, které se v aplikaci „Závěrečná práce“ změnily, je několik: referent přebírající práci musí kromě převzetí práce nastavit v IS datum jejího zveřejnění; zákon předepisuje „nejméně pět dnů před obhajobou“. Jedná se o zveřejnění komukoliv v Internetu (student tedy již nemůže omezit přístup pouze na autentizované uživatele IS

	Bc	Mgr	PhD	Rigo	celkem
ESF	541	600	9		1150
FF	979	565	46	3	1593
FI	381	247	13	6	647
FSpS	445	89	15	1	550
FSS	222	112	24	9	367
LF	253	83	48		384
PedF	901	958	17	8	1884
PraF	513	864	39	72	1488
PriF	637	464	86	7	1194
MU	4872	3982	297	106	9257

Tabulka 1: Počty prací podle fakult

MU). Dále jsou nově vkládány posudky oponentů práce. Studenti vkládají svou práci do IS MU ve formátu Word nebo PDF.

2.2 Automatický převod souborů do PDF

V dubnu 2006 se vývojáři IS MU rozhodli rozšířit vlastnosti datového úložiště souborů o automatickou konverzi dokumentů do formátu PDF. Díky tomu může široká veřejnost prohlížet závěrečné práce v otevřených formátech, což zaručí, že budou čitelné všem bez závislosti na konkrétním programu i za několik let. Tato funkcionality doplňuje stávající schopnost systému převádět dokumenty ve formátech MS Word, Excel, Powerpoint a dalších do čistě textové podoby pro účely vyhledávání a prohlížení na platformách, pro které původní formáty nejsou vhodné. Výhodou formátu PDF proti verzi TXT je garance bezproblémového a věrného zobrazení či tisku. Stačí soubor umístit do příslušného datového úložiště a za určitou dobu „vedle něj“ vzniknou ikony dvou dalších formátů: PDF (Portable Document Format) a holý text. Automaticky tvořené formáty (holý text a PDF) mají i další výhody – vyhledávací servery jako například Google umí podle holého textu nalézt závěrečné práce a prohlížeč PDF je volně šířený dostupný software.

2.3 Vyhledávání prací

Významnou novinkou je možnost vyhledávat práce jak uživateli IS MU tak také veřejností. Informační systém MU nabídl v červnu 2006 pro své uživatele zcela novou generaci aplikace pro vyhledávání, která umožňuje vyhledávat nejen

základní údaje například o osobách na MU nebo vyučovaných předmětech, ale také všechny dokumenty uložené v libovolném formátu, studijní materiály, diskuse o studiu a právě také celé závěrečné práce (archiv závěrečných prací). Dnes je spolu se zpřístupněním archivu závěrečných prací široké veřejnosti k dispozici jak tematické hledání (podle fakulty, studia, jména, roku absolvování, dosaženého titulu, pracoviště závěrečné práce nebo programu či oboru studia) tak i fulltextové vyhledávání podle zadaných řetězců znaků vyskytujících se v textu práce. Uživatel IS MU nalezne služby vyhledávání v Osobní administrativa → Hledání: v závěrečných pracích nebo v Osobní administrativa → Lidé, pracoviště, absolventi a závěrečné práce. Veřejnost může vyhledávat v závěrečných pracích na <http://is.muni.cz/> → Lidé: Absolventi a archiv závěrečných prací. Poznámka: Přístup k závěrečným pracím je možný také z některých dalších aplikací IS MU – ze Správce souborů a z Osobních stránek studentů.

2.4 Služba pro odhalování plagiátů

Další novinkou, jejíž spuštění v srpnu 2006 vyvolalo obrovský zájem médií a vysokých škol, je unikátní služba pro odhalování plagiátů. V České republice se tak MU stala první vysokou školou, která disponuje ve svém studijním informačním systému touto službou; avšak ani v Evropě není takováto služba příliš rozšířena, první systémy se objevují spíše na zámořských univerzitách. Služba je určena pro všechny uživatele našeho

studijního informačního systému, tedy pro pracovníky a studenty univerzity, ale největší význam má právě pro učitele. Je vysoce účinná zejména proto, že studijní informační systém v sobě integruje nejen administrativní část studia, ale i kompletní úložiště dokumentů (závěrečných prací, dokumentů, studijních materiálů) a e-learningové agendy vyznačující se širokou nabídkou souborů ve formě předmětových studijních materiálů nebo odevzdáváním studentských prací. Integraci tohoto rozsahu má Masarykova univerzita ojedinelou, a díky tomu je vyhledávání souborů on-line mezi nezměrným množstvím dat účinné a rychlé. Technologie pro vyhledávání podobných dokumentů, vlastní know-how vývojového týmu IS MU, tedy odhaluje nejen opsané práce mezi diplomovými a jinými závěrečnými pracemi studentů, ale také vyhledává jejich podobnost se seminárními pracemi, domácími úkoly, referáty a dalšími elektronickými dokumenty. Uživatel nalezne tuto službu ve Správci souborů pod ikonou „podobné jako vejce vejci“. Do budoucna se předpokládá rozšíření služby o vyhledávání podobných závěrečných prací mezi dalšími pracemi zveřejněnými na Internetu.

3 Co přinesl a přinese veřejný archiv závěrečných prací?

Jednoduchost pro uživatele a ekonomický přínos pro univerzitu díky procesu evidence závěrečné práce do IS MU, kdy student na MU sám vloží do elektronického archivu svou diplomku, automaticky se mu zkonvertuje do PDF a textového formátu, školitel nebo oponent vloží posudek a studijní referent jen zapíše výsledek obhajoby, jsou zřejmé. Povinnost školy udržovat veřejný archiv prací předkládaných k obhajobě je poměrně radikálním krokem. Na Masarykově univerzitě vítají změnu ve zveřejňování prací někteří studenti, protože očekávají, že budou moci, jakmile i ostatní školy zveřejní své práce, při tvorbě vlastních prací čerpat inspiraci i z výsledků studentů jiných škol (v souladu s autorským zákonem). Dá se předpokládat, že tato zákonná úprava přinese především celkové zkvalitnění závěrečných prací. Pokud se kdokoliv kdykoliv může podívat do závěrečných prací předkládaných k obhajobě na té či oné univerzitě vč.

jejich hodnocení, učiní si tak určitý obrázek o kvalitativní laťce daného oboru či katedry. To může na školách, kde se nedbá na kvalitu závěrečných prací, vzbuzovat obavy. Masarykova univerzita se však postavila čelem k transparentnosti závěrečných prací a ukazuje jejich dosahovanou úroveň a kvalitu. □